

ROLUL LITERATURII ÎN DESVOLTAREA GÂNDIRII ȘI VORBIRII LA COPILUL DE VÂRSTĂ PREȘCOLARĂ

DE

ILIE STANCIU

În primii ani ai copilăriei se formează și se dezvoltă cel mai important mijloc de comunicare între oameni: limba.

« Fiind nemijlocit legată de gândire, limba înregistrează și fixează în cuvinte și în combinații de cuvinte, în propoziții, rezultatele activității gândirii, succesele omului în munca lui de cunoaștere și face posibil, în acest fel, schimbul de idei în societatea omenească »¹.

Limba nu este numai un mijloc de comunicare, ea este în același timp un instrument de luptă și de dezvoltare a societății, deoarece fără schimbul de idei este imposibilă lupta oamenilor pentru a produce bunurile materiale necesare existenței, pentru a supune și transforma natura, nu este posibilă existența producției sociale, a societății însăși.

Din fragedă vârstă, copilul înregistrează, acumulează și reține un număr uriaș de cunoștințe. El învață tot timpul, la tot pasul vine în contact cu obiecte și fenomene noi pentru el, care-i dezvoltă gândirea și, legată de aceasta, vorbirea. Cu cât procesul de cunoaștere se desfășoară mai intens și mai în adâncime, cu atât vorbirea copilului e mai bogată și mai apropiată de oglindirea justă a realității în conștiința sa și invers. De aceea, în procesul instructiv-educativ cel mai important loc îl ocupă învățarea limbii materne, educatorii și învățătorii fiind aceia care poartă răspunderea uriașei sarcini de a-l face pe copil să vorbească într-o limbă corectă, frumoasă și bogată, de a-l înarma cu mijlocul cel mai important de comunicare, asigurându-i astfel posibilitatea nelimitată de a participa activ la procesul producției sociale. Acest rol al educatorului e cu atât mai impor-

¹ I. V. Stalin, *Marxismul și problemele lingvisticii*, ed. P.M.R., 1951, p. 48.

tant — ne spune M. Gorchi — în socialism, când « copiii au nevoie mai mult ca oricând să-și îmbogățească limba. . . când viața se transformă complet, când mereu se creează ceva nou și când toate acestea necesită noi forme de limbaj ».

A-ți însuși o limbă, înseamnă a-i deprinde structura ei gramaticală, a-i cunoaște temeinic fondul ei principal de cuvinte, a poseda din ce în ce mai mult bogăția și frumusețea vocabularului ei.

Copilul, de cum începe să vorbească, își însușește în primul rând cuvintele din fondul principal de cuvinte, ele fiind legate de nevoile sale imediate și, odată cu însușirea lor, deprinde și structura gramaticală a limbii materne. Procesul acesta începe și se desăvârșește sub directa influență a celor ce-l înconjoară și în primul rând a educatorilor.

Iată de ce cei mari, care îndrumă pe copii, trebuie să fie în primul rând foarte buni cunoscători ai limbii noastre literare, ai structurii ei gramaticale și, vorbind, ei trebuie să folosească termenii cei mai proprii, cei mai plastici, fraze și forme flexionare alese cu grijă și cât mai corecte, construite în raport cu puterea de asimilare a vârstei respective.

Dar, pentru a da copiilor temeinice cunoștințe asupra limbii materne, numai vorbirea părintelui sau a pedagogului nu este suficientă. Un sprijin deosebit de important în această direcție îl dă opera literară făurită anume pentru cei mici.

Poporul, în dragostea lui mare pentru copii, a creat opere literare de o rară frumusețe: cântece de leagăn și de joc, zicători și cimilituri, povestiri și basme. Marii scriitori, clasicii literaturii universale au scris opere nemuritoare pentru instruirea și educarea celor mici. În epoca construirii socialismului și a comunismului, literatura pentru copii ia un avânt nemaîntâlnit până acum: opere literare destinate copiilor de diferite vârste, scrise cu o înaltă măiestrie artistică, apar în număr impresionant în U.R.S.S. În țara noastră, după eliberarea de sub jugul fascist, s'a născut și se dezvoltă cu pași mari o bogată literatură pentru copii.

În articolul nostru, ne vom ocupa în mod deosebit de rolul literaturii în dezvoltarea gândirii și vorbirii la copilul de vârstă preșcolară.

Lumea înconjurătoare acționează asupra organelor de simț ale copilului din primele momente, și excitațiile apărute în organele respective se transmit prin conducători nervoși spre scoarța cerebrală.

În scoarță se produce analiza și sinteza acestor excitații, se stabilesc legături nervoase temporare.

Ca rezultat al acționării directe a obiectelor și fenomenelor lumii înconjurătoare asupra organelor simțurilor apar senzațiile, percepțiile și reprezentările lor, care formează, după cum ne învață I.P. Pavlov, primul sistem de semnalizare, sistem comun atât oamenilor cât și animalelor.

Gândirea concretă, elementară, este deci rezultatul analizării și sintetizării de către scoarța cerebrală a excitațiilor ce vin de la primul sistem de semnalizare.

« Până la stăpânirea limbajului, a vorbirii, copilul capătă informații despre lumea înconjurătoare și o reflectare a ei numai prin primul sistem de semnalizare, adică perceperea directă a obiectelor și fenomenelor ce acționează asupra organelor simțurilor. Acțiunile copilului au un caracter condițional reflector »¹.

La această vârstă gândirea are un caracter pronunțat situativ, imaginile sunt simple și formate mai ales din ceea ce copilul simte și percepe direct în procesul activității sale.

La sfârșitul primului an și la începutul celui de-al doilea an al vieții copilului, începe să se desvolte, pe baza primului sistem de semnalizare, limbajul (cuvintele, vorbirea), adică *cel de-al doilea sistem de semnalizare*.

« Cuvântul... a format cel de-al doilea sistem de semnalizare a realității care ne este proprie și care este semnalul primelor semnale »².

I. P. Pavlov arată că « gândirea noastră în cuvinte este forma specială a activității nervoase superioare, legată istoricește de muncă. Ea este în mod calitativ diferită de semnalul condițional, excitatorul, care provoacă reacții regulate și determinate. Cuvântul, prin bogăția lui de sensuri, creează posibilități noi de legături multiple în scoarța noastră cerebrală, el este un excitant condițional la fel de real ca și toate celelalte, dar mai cuprinzător decât toate celelalte și care nu poate fi comparat nici calitativ, nici cantitativ cu excitanții condiționali ai animalelor »³.

Perceperea lumii înconjurătoare prin intermediul celui de-al doilea sistem de semnalizare, cu ajutorul cuvântului, vorbirii, ridică la nivel deosebit gândirea și vorbirea copilului. În această perioadă se dezvoltă operațiunile gândirii: comparația, analiza, sinteza, căile abstractizării și generalizării, căile formării noțiunilor.

Copiii mici au un vocabular foarte redus. Statisticile făcute de unii pedagogi și psihologi arată că numărul de cuvinte folosite de copiii mici diferă de la vârstă la vârstă, de la an la an, dar, în general, rezultatele statistice conchid, fără deosebire, că vocabularul copilului preșcolar atinge în medie numărul de 3.000 de cuvinte.

Statisticile nu se rezumă numai la înregistrarea numărului de cuvinte, ci ele se grupează și după funcțiile lor gramaticale: astfel, în raport cu toate celelalte părți de vorbire, locul cel mai mare îl ocupă substantivele și verbele. Acestea, la rândul lor, se referă la obiecte și acțiuni concrete legate de situații concrete, de experiența proprie a copiilor.

Pentru copilul de vârstă preșcolară, cuvântul are la început un conținut sensorial, oglindind însușirile lucrurilor și fenomenelor cu care copilul a venit direct în contact. Cu timpul, sub acțiunea factorilor educativi din mediul social,

¹ I. P. Antonov, *Desvoltarea gândirii și limbii copilului de vârstă preșcolară și școlară*, în « Sovețcaia Pedagoghica » Nr. 2/1953, p. 59.

² I. P. Pavlov, *Opere complete*, 1947.

³ .bicem.

copilul deprinde a aplica cuvântul la o categorie din ce în ce mai mare de obiecte și fenomene asemănătoare și numai treptat cuvântul se desprinde de percepțiile și reprezentările copilului, spre a se apropia de oglindirea în conștiința sa a ceea ce e general și esențial în lucruri și fenomene.

Tot acest proces necesită o activitate verbală dirijată de către educator. Indicațiile verbale și explicațiile educatorului trebuie să se ridice dela cuvinte cu un conținut concret, strâns legate de anumite situații din viața copilului (vorbirea situativă), la cuvinte, fraze și expresii care să generalizeze experiența vieții celor mici (vorbire contextuală). Trecerea dela cuvânt, ca simplă denumire a lucrurilor, la noțiune este ușurată când deprindem pe copii cu termenii de comparație, cu cunoașterea sensurilor diferite ale cuvintelor, precum și cu deprinderea de a compune cuvintele și de a descompune cuvintele derivate.

Dificultatea de exprimare coerentă a copilului dispare pe măsură ce el este ajutat să-și îmbogățească vocabularul, să-și însușească noi elemente ale vorbirii (în special termenii de legătură, prepoziții, conjuncții etc.).

Fazele de dezvoltare ale vorbirii copilului mic trebuie bine cunoscute de pedagog și scriitor.

Vorbirea situativă a copilului apare ca o primă formă a vorbirii coerente, și « se naște din comunicarea cu cei din jurul lui, ca o particularitate a gândirii sale și ca un caracter al reprezentărilor sale »¹. Copilul pornește dela numirea obiectelor și fenomenelor din sfera lui cea mai apropiată, și, pentru cele puțin mai depărtate de această sferă și încă necunoscute lui, el substituie mimica, gesturile, le denumește prin simple pronume (*aia, ăla, cea* etc.), sau creează cuvinte proprii. Copilul mic, în stadiul vorbirii situative, folosește din plin exclamațiile, interjecțiile, ceea ce dă limbajului său un caracter expresiv, în care primează nota afectivă.

Dela această perioadă de vârstă, copilul are o înclinare puternică spre muzicalitatea limbii, spre regularitatea ritmului, spre rimă și vers. Creațiile copiilor, cântece și jocuri, conțin de multe ori cuvinte nelegate prin sens, ci numai prin ritm:

Ala, bala
sau
Cling, clanc...

Deprinderea structurii gramaticale a limbii începe din fragedă vârstă. La început, vorbirea copilului mic abundă de greșeli, în deosebi în ceea ce privește acordul dintre subiect și predicat de genul acesta: « copii zice », « oamenii face » etc.

Tot la această vârstă, consecință a gândirii situative, întâlnim des fenomenul de enumerare, în loc de sintetizarea și generalizarea părților omogene ale propo-

¹ A. M. Leușina, A. I. Sorokina și A. P. Usova, *Pedagogia preșcolară*, Ed. de Stat, 1949, p. 225.

ziției: « La cămin am văzut copii, am văzut măsuță, am văzut scăunele, am văzut jucării etc. ».

De toate aceste particularități ale vorbirii copilului preșcolar trebuie să țină seama educatorul, căci rolul lui este de a interveni activ pentru trecerea dela vorbirea situativă la vorbirea contextuală.

Pe copiii de 5—7 ani începe să-i intereseze cauza fenomenelor, natura obiectelor, rolul omului în producerea sau stăpânirea lor. Ei trec dela sfera apropiată la noțiuni mai depărtate, la preocupări și acțiuni mai complexe. Ei vor să știe cum trăiesc oamenii în alte țări, ce fel de plante și animale cresc în regiunile depărtate ale globului. Dorința de a învăța, de a cunoaște mereu alte lucruri este specifică copilului la această vârstă. Pedagogii și scriitorii trebuie să lupte pentru satisfacerea în cel mai mare grad a acestei dorințe active manifestate de copiii de vârstă preșcolară: materialul se poate selecționa din domeniul fenomenelor naturii (anotimpurile cu specificul lor, viața plantelor și animalelor legate de diferite anotimpuri), din domeniul fenomenelor sociale (viața omului în diferitele țări și epoci, lupta lui pentru cucerirea și transformarea naturii, mașinile și rolul lor imens în socialism) etc.

Prezentarea diferitelor profesii în procesul de producție introduce pe copil în domeniul activității sociale, în care va crește și va lucra după terminarea școlii, îl pregătește pentru meseria sa viitoare.

O atenție la fel de mare trebuie dată cunoașterii instituțiilor publice, cunoașterii mijloacelor de locomoție și comunicație etc.

Cum este posibilă însușirea unei asemenea bogății se cunoștințe pentru copii de vârstă atât de mică? Prin cântece și jocuri, prin povestiri și basme, piese și scenete, imagini și tablouri, ele se introduc pe nesimțite în conștiința copilului, atenția lui este câștigată, interesul lui este stimulat.

Rolul literaturii pentru copii este așa dar important în procesul dezvoltării vorbirii și gândirii copilului preșcolar.

Limba producțiilor populare este plină de expresivitate, bogată în imagini și structuri sonore nemaiîntâlnite prin frumusețea lor. Ea prezintă rezultatul creației de veacuri a poporului, este simplă și cu o mare putere de evocare.

V. G. Bielinski, unul dintre cei mai înflăcărați apărători ai folclorului ca izvor de inspirație pentru creația literară, susținea că încă din primele luni, copiilor, trebuie să li se cânte cântece populare de leagăn, pentru ca urechea să li se obișnuiască cu sunetele limbii materne. « Copiilor — ne spune Bielinski — trebuie să li se obișnuiască urechea cu armonia cuvântului rus și inima cu eleganța lui, poezia să le fie o muzică care să le pătrundă inima... »¹. Marele scriitor rus

¹ V. G. Bielinski, Opere pedagogice alese, Ed. Cartea Rusă, p. 55.

Maxim Gorchi, a selecționat și publicat cele mai frumoase producții populare accesibile copiilor. După Revoluție, Maxim Gorchi și ceilalți scriitori sovietici, care s'au format sub îndrumarea Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, au acordat o atenție deosebită folosirii folclorului pentru îmbogățirea gândirii și vorbirii copiilor cu cele mai vii, mai proprii și mai valabile forme de limbă.

Literatura sovietică pentru copii a reputat însemnate succese și în acest domeniu. Valorificând la maximum tezaurul folcloristic al limbii ruse și al limbilor celorlalte popoare sovietice, scriitorii au selecționat și publicat pentru copii culegeri de cântece de leagăn, cântece și jocuri, zicători, proverbe și cimilituri care să servească la educarea copiilor de vârstă preșcolară, în spiritul moralei celei mai înalte, morala comunistă.

Și literatura noastră populară este bogată în astfel de creații artistice.

Muzicalitatea versului popular în cântecele de leagăn, de exemplu, contribuie din plin la ceea ce numea Bielinski «imprimarea prin sunet a deprinderii și a dragostei pentru frumusețea limbii materne».

Mama care cântă pruncului ei aceste minunate versuri populare:

Nani, nani, crești voinic,
Puișorul mamei mic,
Să crești mare, voinicel,
Mândru ca un stejărel.
Puiul mamei, puișor,
Dormi în liniște, ușor.
Voinicel, voinic îi crește,
Maica somnul ți-l păzește —

deprinde urechea copilului cu particularitățile sonore ale limbii noastre.

Proverbele, zicătorile, cimiliturile, expresii concentrate ale înțelepciunii poporului, au prin forma lor simplă, sintetică, dar plină de conținut, un rol deosebit în dezvoltarea vorbirii și gândirii la copilul preșcolar. Nu vom insista aici decât în treacăt asupra caracterului normativ al acestor producții populare, asupra efectului lor moral-educativ. Astfel de zicători ca:

Cui i-e frică de-orice nor
nu pornește călător

sau:

Cine nu știe potecile
nu știe nici drumul mare

îl învață pe copil să fie curajos, atent, harnic.

În același timp însă, ele contribuie la îmbogățirea vocabularului prin termeni noi pe care îi conțin, prin sensurile noi pe care le dau unor cuvinte cunoscute.

Zicătoarea amintită:

Cui i-e frică de-orice nor
nu pornește călător

fi ușurează copilului însușirea unor termeni ca *nor* și *călător* și totodată fixează în mintea lui ceea ce e comun în conținutul ambelor noțiuni, lărgind astfel orizontul cunoștințelor sale. Sau:

Cât e vulpea de vicleană
și tot cade în capcană.

Asocierea însușirii «vicleană» de noțiunea de «vulpe» și posibilitatea de extindere a sensului general al acestei zicători asupra oricărui viclean, căruia în cele din urmă tot i se înfundă, dau copilului posibilitatea de a folosi acești termeni și în chip figurat; copilul va putea gândi și spune: «viclean ca o vulpe», «vicleanul cade în capcană» etc.

Ghicitorile întregesc și mai mult acest rol al folclorului. Ghicitoarea conține un șir de metafore prin care dă posibilitate copilului de a folosi cuvintele în raporturile lor de asemănare și apropiere. Prin exercițiul de gândire pe care îl cere, prin soluția pe care copilul o află — fie că o găsește singur, fie că i se spune de către alții — el își întipărește în minte elementele caracteristice ale obiectului ce trebuie ghicit, elemente pe care cu greu le mai poate uita.

Forma versificată deosebit de atractivă a ghicitorii, activitatea de gândire pe care aceasta o cere și care atrage puternic pe copil, humorul care se desprinde din aproape toate aceste producții populare fac din ele un mijloc prețios de dezvoltare a limbajului la copil și, implicit, a gândirii sale.

Ariciul este un animal iubit de copii. O mică ghicitoare fixează în mintea copilului ceea ce e caracteristic la prima vedere a ariciului:

Trece pașa pe ulițe
Cu trei mii de sulite.

Neprevăzutul din ghicitoare naște mai întotdeauna râsul copiilor atunci când îi află deslegarea.

Așa, de pildă, soluția ghicitorii:

Ce nu poți urca în pod? — groapa — amuză pe copii, dar în același timp îi face să gândească asupra cauzelor care fac imposibilă urcarea unei gropi... în pod.

La fel și în cazul ghicitorii:

*Picioare am patru,
Iar tălpi numai două* (Sania)

sau:

În pădure m'am născut
Și 'n pădure am crescut,
Iar în sat când m'au adus
Să tot cânt mereu m'au pus —

ghicim că este fluierul, dar totodată copilul află din ce fel de lemn se face fluierul (dintr'un lemn care crește în pădure) și la ce este folosit.

Și ghicitorile care conțin elemente onomatopice îmbogățesc sfera de cunoștințe a copilului și totodată și posibilitățile sale de exprimare.

Astfel, pentru a prezenta vântul, ghicitoarea populară spune:

Huș, huș, prin păiș,
Cotcodac prin copac.

Sau pentru a prezenta coasa:

Făș, făș prin păiș,
Paci, paci prin copaci.

O importanță asemănătoare proverbelor și ghicitorilor o au povestirile și basmele populare pentru cei mici. În U.R.S.S. editurile pentru copii și tineret au editat nenumărate culegeri de astfel de povestiri. În țara noastră, Editura Tineretului a C.C. al U.T.M. a depus în ultimii ani o activitate rodnică în acest domeniu. Cu toate acestea, culegerile de producții populare pentru copiii preșcolari sunt extrem de puține. Ele au fost publicate la un loc cu o culegere de alte povestiri sub denumirea « *Oul năzdrăvan* ».

Desigur că într'un viitor apropiat, Institutul de Folclor, Uniunea Scriitorilor și Editura Tineretului vor remedia această rămânere în urmă într'un domeniu în care este vorba de educarea și instruirea celor ce vor construi mâine comunismul în țara noastră.

De o importanță tot atât de mare cum e literatura populară pentru dezvoltarea gândirii și limbajului la copii e și literatura scrisă anume pentru ei.

Pornind dela obiecte și fenomene apropiate și cunoscute copilului, scriitorul pentru copii lărgeste continuu cercul lor de cunoștințe spre o cuprindere și o oglindire cât mai justă a realității. Pentru a analiza acest aspect al problemei vom grupa producțiile literaturii pentru copii în jurul unor teme. (Gruparea este făcută, bineînțeles, cu mare aproximație și fără a epuiza exemplele cele mai sugestive).

O primă grupare o formează povestirile cu animale. Interesul și dragostea pe care copiii o arată încă din cea mai fragedă vârstă animalelor, importanța cunoștințelor ce rezultă din înțelegerea vieții animalelor, sentimentele ce se dezvoltă la copil față de diferitele animale (folositoare sau nefolositoare), precum și faptul că pot fi luate în sens figurat pentru prezentarea diferitelor aspecte ale vieții sociale, toate acestea ne explică de ce, în acest domeniu, avem un număr impresionant de producții literare.

La baza celor mai multe din aceste povestiri stă producția populară. Astfel, basmul popular rusesc « *Cinci prieteni la iernat* » (care este cunoscut astăzi de mii de copii din țara noastră, datorită îngrijitei ediții apărute în Editura Tineretului) este un prețios model în această direcție.

Povestea buhaiului care, plictisit de iarnă, a plecat în căutarea verii însoțit de un berbec, un porc, un gănsac și un cocoș și munca depusă de ei pentru a-și clădi o colibă, conține nenumărate exemple de fapte de limbă care se pot însuși lesne de copii. Frazele sunt scurte, clare, dinamice:

« I se urîse buhaiului să tot stea iarna'n staul. Ieși în ogradă și-o porni spre pădure. În cale întâlni un berbec.

— Incotro, berbecule? — întrebă buhaiul.

— Mi s'a urît cu iarna și-am pornit să caut vara!

— Dacă-i așa, hai cu mine.

Și-au plecat împreună. . . »

Claritatea și conciziunea stilului nu exclud, ci implică o puternică plasticitate. Iată pasajul în care se hotărâsc cu toți să dureze o casă:

« — Hai să facem o casă, altminteri o să înghețăm — grăi berbecul.

— Hai — se învoiră ceilalți.

Grăi buhaiul:

— Eu butucii îi voi căra.

Iar berbecul:

— Eu pereții îi voi dura.

— Iar eu lut voi frământa și-un cuptor voi înălța! — spuse porcul.

Gănsacul nu se lasă nici el mai prejos:

— Eu am să astup cu mușchi crăpăturile dintre bârne.

— Cât despre mine, am să fac un acoperiș din cetină — spuse cocoșul ».

Iată doar câteva rânduri din povestire, care însă ilustrează efortul reușit al autorului popular de a se apropia de gândirea situativă a celor mici prin folosirea cuvintelor și expresiilor cu un conținut intuitiv sensorial, punte de legătură pentru procesul de generalizare și abstractizare de mai târziu.

Cartea e plină de imagini concrete, topica frazei—sugestivă și ușor de reținut prin efectele ei repetate și muzicalitatea construcției ei.

Marele scriitor sovietic A. N. Tolstoi, acordând o deosebită atenție literaturii pentru copii, a prelucrat pentru cei mici nenumărate basme populare care vorbesc despre viața animalelor. În culegerea « *Motanul și vulpea* », păstrând caracterele basmului popular, scriitorul reușește prin povestiri scurte, pline de dinamism și pitoresc, să intereseze pe cei mici.

Iată cum este prezentat motanul cel lacom și obraznic:

« Când îl răzbea foamea, se ducea la pădure, prindea păsările și șoareci, se ospăta după pofta inimii și se tolănea iar pe prispă fără habar ».

Sau, în povestirea « *Capra îndrăcită* », felul cum minte capra când este întrebată dacă a mâncat:

N'am mâncat, nu m'am adăpat

Nici pe dealuri n' am umblat.

N' am păscut iarbă și flori,

N' am mestecat frunză-aleasă,

N'am dormit la umbră deasă.

Doar pe punte când să sar

Am rupt frunză din arjar.
Peste șanț când am săltat
Strop de apă am gustat ».

Din exemplele citate se vede rolul pe care-l îndeplinește imaginea artistică: ea dă posibilitate copilului de a afla cât mai multe despre felul de viață al vulpii, caprei, lupului, cocoșului etc.

Astfel de povestiri desvoltă neîndoios vorbirea copilului. Ele se pot ușor repovesti, ceea ce și fac copiii, redând cu ușurință și cât mai fidel textul povestirii.

Astfel de povestiri sunt numeroase în literatura sovietică. Amintim lucrarea lui Maiacovschi: « *Pe fiece filă, un elefant, o cămilă...* »; a lui E. Cearușin « *Motanul Epifan* »; a lui Vitalii Bianchi « *Prima vânătoare* » etc.

Și la noi au apărut în ultimii ani câteva lucrări prețioase cu povestiri din viața animalelor scrise pentru copiii de vârstă preșcolară. Menționăm povestirea « *Ce-a pățit Iepurică* » de V. Mereuță, « *Intâmplarea din grădină* » de Cicerone Theodorescu și « *Cercul din pădure* » de Ana Tudoraș. În toate trei lucrările se dau însemnate cunoștințe copiilor în legătură cu viața animalelor domestice sau a acelorora din pădure. Astfel « *Iepurică* », din povestirea în versuri a lui V. Mereuță, este « harnic și tare poznaș », vulpea este « hoțomană și șireată », veverița « frumoasă cu codița ei stufoasă », lupul « cu privirea rea » și Ursilă « Labă-Grea »:

Aștia doi, mai răi ca toți,
Ii ghiciți sunt cei doi hoți, —

albina e « vărgată și harnică » etc.

În povestirea lui Cicerone Theodorescu... « bondarii, toată ziua, joacă prin-selea și piua... »

Țapul cu barbă:
Nu mai poate după iarbă!
... un vițel
Ar pofți la pătrunjel!
Un măgar, legat de par,
Jinduie după mărar

copiii află și cum sună glasul acestor animale;

Țapul: I-auziți-l: Mândru e!
Cine-i dânsul? — Be-he-he!
Vițelul: Numai tu?
Vin și eu... amu, a-m-u-u-u
Și-un fhî-fhî... amar
Rage jalnicul măgar.

În povestirea în versuri « *Cercul din pădure* » a Anei Tudoraș, animalele poartă nume caraghioase care stârnesc râsul copiilor:

Ursulețul Martinică
Ariciul — Aricescu
Iepurașii — Buș și Țușt.

Animalele se comportă ca oamenii, au temperatură, își pun termometrul; organizează un circ în pădure, unde se produc cu numere de dans și acrobație. În general aceste lucrări interesează pe copii, le stârnesc râsul și bucuria. În același timp, le măresc sfera lor de cunoștințe despre viața animalelor și plantelor și, odată cu aceasta, limba lor devine expresivă, colorată și bogată în cuvinte cu putere mare de generalizare și abstractizare.

Menționăm aceste lucrări spre a veni în ajutorul educatorilor dornici să folosească în munca lor educativă creațiile literaturii noastre pentru copii. Nu putem însă să nu facem și anumite observații care să îmbunătățească edițiile următoare ale acestor lucrări. Astfel, deși autorii s'au străduit să redea aceste povestiri într'o formă cât mai apropiată de înțelesul copiilor, totuși sunt pasaje în care limba, versul și rima nu sunt cele mai indicate; așa sunt următoarele versuri din lucrarea amintită a lui V. Mereuță:

Urechiatule, ți-e dragă
Blana s'o păstrezi întreagă?—

în care cuvântul *dragă* nu se referă la *blană*, ci la acțiunea *s'o păstrezi întreagă*, ceea ce nu se desprinde cu claritate din construcția versurilor.

Același lucru putem spune și despre versurile:

— Și tâlharii, buzna, claie,
Vor să intre în odaie.

Dacă ținem seama că tâlharii erau numai doi (lupul și ursul) folosirea expresiei *claie* (de obicei *claie peste grămadă*) este improprie.

O a doua mare grupare o formează povestirile în legătură cu anotimpurile anului, cu mijloacele de comunicație și locomoție folosite în fiecare anotimp și în orice împrejurare.

Printre lucrările apărute în U.R.S.S. și traduse de Editura Tineretului este « Stegulețul » de A. Alexin și S. Naruzdin. În poezii scurte autorii prezintă unele aspecte ale vieții locuitorilor din Moscova în diferite anotimpuri. Înfașurarea străzilor în zilele obișnuite sau în zilele de sărbătoare (1 Mai, 9 Mai, 7 Noiembrie etc.), poșta și telefonul, mersul cu metroul, sborul cu avionul, munca oamenilor sovietici, toate sunt redată într'un limbaj concret, simplu, cald și atractiv. Astfel tipul bolșevicului, al eroului muncii sovietice apare nespus de luminos în poezioara « Vecinul nostru » din care spicuim în traducerea românească:

E-obișnuit, că-i bolșevic,
Să-l biruie pe inamic!
Și nu e numai inginer,
Erou al Muncii e.
Copii, să fim cu toți ca el,
Mereu, în orișice!
E bolșevic! E-obișnuit
Să fie 'n frunte negreșit...!

În culegerea de povestiri « *Ninge* » L. Voroncova povestește cele întâmplate Taniei și Alioncăi pe timp de iarnă. Povestea prezintă curgător și atractiv o serie de îndeletniciri folositoare, cum ar fi pregătirea conservelor pentru iarnă, adăpostirea animalelor în grajduri, grija pentru păsările care rămân pe timpul iernii etc.

După modelul acestor opere scriitorii noștri au dat și ei lucrări interesante. Așa e lucrarea lui Eric Majteni « *Lunile anului* », aceea a lui Cicerone Theodorescu: « *Un an întreg* » și a Ninei Cassian « *Ce-a văzut Oana* ».

În « *Lunile anului* » autorul redă în versuri destul de reușite aspectul caracteristic fiecărei luni a anului. Copilul reține din aceste versuri numele lunilor și ceea ce e specific fiecărei luni. În ianuarie de exemplu :

Ninge cu fulgi mari afară,
Sania ca vântul zboară.
Uite, norii neaua cern,
Albă plapomă aștern;

în primăvară :

Acum s'a desghețat de-a bine.
Tot să joci. Tot să te bucuri.
... Și ce voioși împung spre tine
Cornițele — întâii muguri !

sau în mai :

Azi e prima zi de mai.
Un băiat cu păr bălai
Și-o fetiță intră 'n rând.
Toți sunt veseli, merg cântând.
Uite, Stalin părintește
Din portrete ne zâmbește.

De 7 Noembrie:

Spun poezia 'ntre copii
Așa de limpede și rar
Să-i placă. de m'ar auzi
Tovarășului Stalin chiar !

În versurile Ninei Cassian « *Ce-a văzut Oana?* », noțiunile care se dau copiilor sunt mai numeroase și mai bine conturate.

Iată de exemplu « *Toamna bogată* »:

S'a 'nroșit frunza 'n copaci.
Se tot leagănă 'n araci
Struguri grei ca niște saci.
Poartă boabe mii și mii;
Iată boabe vineții,
Iată boabe aurii.
Trecu luna lui august,
Strugurii sunt plini de must;
Oana-i simte dulci la gust.

O altă categorie de povestiri care introduc în vorbirea copilului cuvinte și noțiuni noi sunt cele ce vorbesc copilului de munca constructivă a societății.

Marele poet V. Maiacovschi, creatorul poeziei sovietice pentru copii, a abordat cu măiestrie această temă, deosebit de importantă.

Astfel din povestea « *Cahul năzdrăvan* » copiii află câte operațiuni grele și numeroase au loc până ce se construiește un cal de carton și ce efort trebuie să depună diferiții meseriași pentru a da copilului un căluț cu care să se joace. În vestita sa poezie « *Ce să fu* », Maiacovschi prezintă în imagini de o înaltă valoare artistică diferitele profesii, arătând în același timp cât de necesară este fiecare. Cunoscutul poet sovietic S. Mihalcov, urmând exemplul lui Maiacovschi, a dăruit copiilor prin opera « *Construim* » imagini luminoase ale stahanoviștilor și tehnicienilor sovietici:

Bine-i că există 'n lume
Piatră, lemn, nisip și lut!
Bine e că sunt ciocane,
Clești și cuie de bătut!
Sunt lopeți și este ață,
Poți munci oricât dorești!
Munca s'o stimezi, copile,
Să te 'nveți să o iubești!

În țara noastră, tema muncii în literatura pentru copiii preșcolari este încă slab tratată. Minunatele exemple de luptă eroică a clasei muncitoare pe marile șantiere ale construcției socialiste nu au găsit încă ecoul necesar în scrierile pentru cei mici. Această lipsă este greu resimțită, căci pe calea literaturii, pe calea versului și a povestirii, noțiuni importante legate de industrializare, de transformare socialistă a agriculturii, de revoluția noastră culturală pot și trebuie să fie însușite de copiii cât de mici. Așa stau lucrurile și în problema evocării trecutului de luptă eroică a poporului nostru pentru libertate și independență, pentru o viață mai bună.

În sfârșit, un alt grup de lucrări literare pentru cei mici se ocupă cu educarea bunelor deprinderi: învață pe copii cum să se poarte. În această direcție avem traduse în limba română numeroase și reușite lucrări ale scriitorilor sovietici:

Lucrarea lui V. Maiacovschi « *Ce e bine și ce e rău* » a deschis perspectivele creației literare și în acest domeniu. Exemplul lui a fost urmat de scriitorii: A. Barto (« *Masenca* »), N. Saconscaia (« *Boabă și bobită* »), Oleg Bedarev (« *Asta-s eu* »), Natalia Zabilo (« *Iasocica* ») etc. Lectura sau reproducerea orală a acestor povestiri de către educator oferă un bogat material lexical care lărgeste și adâncește cunoștințele copiilor.

Literatura sovietică pentru copii este mult căutată de micii cititori. Ea este căutată pentru înaltul nivel artistic la care au ajuns scriitorii sovietici, pentru

temele ei îndrăznețe, pentru conținutul bogat de idei și de fapte, pentru imensul ei rol instructiv-educativ. Marea importanță a acestei literaturi în educarea comunistă a copiilor noștri, lărga circulație în zeci de mii de exemplare a acestor lucrări implică un simț de răspundere deosebit pentru editor și mai ales pentru traducător.

Traducătorul, în general, dar mai ales acela care traduce pentru copii, trebuie să fie la rândul lui un artist al cuvântului, un cunoscător al copiilor, al specificului de vârstă.

Conștientă de acest lucru, Editura Tineretului se adresează de obicei poezilor și scriitorilor, spre a traduce sau a supraveghea traducerile.

În puținul loc care ne-a mai rămas vom analiza această problemă numai în lumina exemplelor oferite de traducerile cunoscutei poete, laureată a Premiului de Stat, Nina Cassian.

Din capul locului subliniem grija cu care Nina Cassian, autoarea frumosului basm în versuri « *Nică fără frică* », își folosește măestria artistică pentru a corespunde cerințelor vârstei preșcolare. Nina Cassian a tradus pentru Editura Tineretului cele mai frumoase poezii ale lui Maiacovschi, destinate preșcolarilor. Valoarea poeziilor lui Maiacovschi este bine cunoscută. Vocabularul, muzicalitatea și ritmul sunt elementele artistice prin care autorul, în mod clar, plastic și sugestiv, prezintă în fața copiilor preșcolari cele mai complicate probleme: ce meserie să-și aleagă în viitor (« *Ce să fii?* »); cum se face o jucărie (« *Calul năzdrăvan* »); cum se numesc și cum sunt animalele din grădina zoologică (« *Pe fiece filă un elefant, o cămilă* ») etc.

A traduce versurile lui Maiacovschi pentru copiii preșcolari este o sarcină deosebit de grea. Nina Cassian s'a străduit și a reușit de cele mai multe ori să facă din traducere o adevărată creație artistică.

Astfel cunoscutul pasaj din poezia « *Ce să fii* »

Там

дым,

здесь

гром.

Гро —

мим

Весь

дом.

И вот

вылазит паровоз,

чтоб вас

и нас

и нес

и веэ —

în traducere română sună așa :

Ici —
fum!
Colo —
bum!
Peste
tot
tunăm
acum!
Gata sunt
locomotivele noi
ce-o să ne ducă
pe noi
și pe voi.

Mai putem da numeroase alte exemple de acest fel. Dar nu numai pentru aceste exemple scriem rândurile de față, ci pentru cazurile, mai puține e drept, când scriitoarea n'a acordat suficientă atenție originalului și nu a stăruit în a fi înțeleasă suficient de copiii cărora se adresează traducerea.

Un asemenea exemplu îl constituie pasajul despre girafă din poezia « *Pe fiecare filă un elefant, o cămilă* ». Vorbind de gâtul lung al girafei, Maiačovschi spune despre girafa-mamă:

Жирафке лучше:
жирату-мату
есту жиратуфенку за что обнимату.

Traducerea românească:

Cu mama-i mai bine:
că are — cică —
De ce s'o aruce
girafa
cea mică —,

înlocuind verbul *a îmbrățișa* (обнимать) cu *a aruca*, textul poate fi greșit înțeles de cei mici.

Din aceeași poezie, versurile

Обезьян.
Смешнее нет.
Что сидеть как статуя!

sunt traduse în limba română astfel:

Caraghioasă e
măimuța.

Sade smirna, se dă uța —

încât micii cititori nu înțeleg ce face măimuța: *stă smirna* sau *se leagănă*?

În traducerea poeziei « *Ce e bine și ce e rău* » nerespectarea originalului schimbă ideile din text. Astfel, versurile:

— Если ветер
крыши рвёт,
если
чрад загрохал, —
каждый знает —
это вот
для прогулок плохо —

prezintă în traducere în locul cuvântului *grindină* cuvântul *ploaie*, ceea ce — evident — nu e tot una:

— Dacă ploaia 'n geam
izbește,
vântul
suflă tare,
știm cu toții —
asta este
rău pentru plimbare.

Chiar în poezia « *Ce să fiu* », din care am dat mai sus un exemplu de traducere reușită, există pasaje în care traducerea nu mai e la același nivel. De pildă,

Voi privi
prin ochelarii, groșii,
vârfurile limbilor roșii —

În original lipsesc ambele adjective, și *groșii* și *roșii*; dacă autoarea respecta originalul evita schimbarea sensului cuvintelor:

Погляжу
из очков
кончики язычков.

Către sfârșitul aceleiași poezii versurile:

Сдавайся, ветер вьюжный
сдавайся, буря скверная

sunt traduse:

Vânt vijelios,
predă-mi-te îndat
Furtună rea
și vifor ud —

introducându-se acest non-sens « vifor ud » ca un al treilea element, deși nu există în original.

Ne-am oprit la traduceri făcute de Nina Cassian, deoarece față de poezii și scriitorii consacrați pretențiile cititorilor sunt mai mari. Cei ce scriu pentru copii trebuie să nu uite că cuvântul scris de ei va fi învățat de sute de mii de copii, că prin cuvintele scrise de ei se formează și se îmbogățesc cunoștințele de limbă maternă ale viitorilor constructori ai comunismului în țara noastră.

În articolul de față ne-am străduit să dovedim marea importanță a literaturii în dezvoltarea vorbirii și gândirii copilului preșcolar.

Problemele ridicate nu sunt noi, dar puținele cercetări făcute în țara noastră în această direcție ne lipsesc de documentarea respectivă.

Procesul dezvoltării gândirii și vorbirii la copilul preșcolar trebuie să preocupe pe pedagogi și pe lingviști deopotrivă. Dacă pedagogii (și în deosebi educatoarele care vin în legătură nemijlocită cu copiii preșcolari) au făcut unele constatări sporadice și necontrolate cu privire la vorbirea copilului preșcolar, lingviștii n'au făcut nimic în această direcție.

Și câte n'ar avea ei de făcut în această privință. De pildă, să cerceteze vocabularul copilului preșcolar și căile lui de îmbogățire, să studieze procesul de însușire a structurii gramaticale a limbii și greutățile pe care le întâmpină copilul în această privință, să selecționeze textele literare care corespund cel mai mult acestor cerințe, să antreneze pedagogi, scriitori, desenatori în efortul comun de a se crea cele mai favorabile condiții însușirii temeinice a limbii române.

Din păcate, problema literaturii pentru copii este privită încă într-o lumină nejustă de mulți din oamenii de știință și artă din țara noastră.

Poezii și scriitorii noștri creează mult prea puțin în acest domeniu, considerat de cei mai mulți dintre cei amintiți mai sus drept un domeniu « minor », de o importanță secundară.

Concepția aceasta e profund greșită și insuficient combătută la noi. Adevărul e că, în acest domeniu, se cere, în afară de o adâncă cunoaștere a liniilor de dezvoltare a gândirii și vorbirii copiilor, multă măiestrie artistică, căci cel mai prețios cititor e copilul. El te ascultă dacă îi place și greu îl poți convinge să te asculte dacă nu-i place.

În același timp nu există un cititor mai entuziast, mai recunoscător decât copilul. Numai pentru bucuria de a fi făcut să râdă sau să se înduioșeze mii de copii, de a-i fi învățat bunele deprinderi, de a le fi dat prețioase cunoștințe pentru ziua de mâine, de a-i fi educat ca cetățeni ai Patriei socialiste, numai pentru toate acestea merită din plin să dăruiești acestei probleme toată atenția, toată munca și arta ta.

